

CZU 343.97

DOI 10.5281/zenodo.7184580

Boris GLAVAN,
dr., conf. univ.
PhD,
Associate Professor

Ghennadi CALCAVURA,
doctorand
PhD student

ABORDĂRI PRIVIND CAUZELE ȘI CONDIȚIILE CE FAVORIZEAZĂ ÎNCĂLCAREA DREPTURILOR CIVILE LA REALIZAREA MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚIE*

Prezentul studiu este consacrat domeniului activității speciale de investigații, abordând un subiect de o importanță deosebită atât sub aspect teoretic, cât și practic. Actualitatea identificării și analizei cauzelor și condițiilor ce favorizează încălcarea drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigație derivă din necesitatea acută de îmbunătățire a imaginii și încrederii cetățeanului în organele abilitate să protejeze valorile constituționale prin practicarea activității speciale de investigații. Pentru atingerea scopului cercetării ce vizează relevarea, evidențierea și analiza cauzelor și condițiilor ce favorizează încălcarea drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigație au fost folosite metodele tradiționale de cercetare, inclusiv metoda sondajului, literatura relevantă de specialitate națională și din străinătate. Rezultatele obținute în cadrul acestei cercetări vor suplini deficitul teoretico-metodologic al activității speciale de investigații, servind, totodată, motiv pentru inițierea altor studii pe acest segment de cercetare.

Cuvinte-cheie: activitatea specială de investigații, măsuri speciale de investigație, încălcare, cauze, ofițeri de investigație, drepturi civile, criminalitate.

REFLECTIONS REGARDING THE CAUSES AND CONDITIONS THAT FAVOR THE VIOLATION OF CIVIL RIGHTS WHEN PERFORMING SPECIAL INVESTIGATIVE MEASURES

This study is dedicated to the field of special investigation activity, approaching a subject of special importance both theoretically and practically. The actuality of identifying and analyzing the causes and conditions that favor the violation of the civil rights to the special investigation measures derive from the acute need for improving the image and confidence of the citizen in the authorized bodies to protect the constitutional values by practicing the special investigation activity. In order to carry out the purpose of the research aimed at revealing, highlighting and analyzing the causes and conditions that favor the violation of civil rights to carry out the special investigative measures, the traditional research methods were used, including the survey method, the relevant

*Lucrarea este elaborată în cadrul Proiectului de cercetare „Abordări conceptuale privind activitatea specială de investigații în condițiile statului de drept”, cifrul 22.00208.8007.07/PD I, susținut din bugetul de stat.

national and abroad literature. The results obtained within this research will replace the theoretical-methodological deficit of the special investigations activity, serving, at the same time, to initiate other studies in this research segment.

Keywords: special investigative activity, special investigative measures, breach, cases, investigating officers, civil rights, crime.

Introducere. Activitatea specială de investigații este un gen de activitate al organelor de stat menit să realizeze un cumul de sarcini expres prevăzute de lege [1], în ansamblul lor urmărind realizarea scopului final: protejarea valorilor constituționale, inclusiv respectarea drepturilor și libertăților persoanei. Însăși specificul acestui gen de activitate este de natură să restrângă anumite drepturi civile individuale pentru realizarea interesului comun al întregii societăți: asigurarea securității naționale prin relevarea diferitelor forme de amenințare; combaterea criminalității prin identificarea, prevenirea și curmarea infracțiunilor; asigurarea ordinii publice prin stabilirea și înlăturarea pericolelor.

Astfel, echilibrarea balanței între interesul comun și cel individual în permanență a fost, este și probabil că va rămâne în continuare încă mult timp subiect foarte sensibil de discuție între reprezentanții societății civile, pe de o parte, și organele abilitate să practice activitatea specială de investigații, pe de altă parte.

Încălcările admise de unii angajați ai statului cărora li s-a încredințat competența de efectuare a măsurilor speciale de investigații, instrumente vitale de culegere a informațiilor necesare pentru realizarea interesului general, au servit în permanență drept argument de bază pentru a-l convinge pe legiuitor să reducă din împuternicirile tuturor celor antrenați să practice activitatea specială de investigații. Restricțiile legislative la realizarea măsurilor speciale de investigații, introduse în urma reformei juridice din 2012 în domeniul investigațiilor speciale, au redus considerabil din potențialul acestui gen de activitate, fapt care a pus în dificultate realizarea legală a sarcinilor impuse autorităților, subiecți ai activității speciale de investigații.

Încercările de remediere a situației în

domeniul activității speciale de investigații, inițiate prin Decizia Comisiei parlamentare de securitate națională, apărare și ordine publică din 2015 [2] și prelungite an de an, nu s-au încununat de succes nici astăzi. Desigur că motive care împiedică rezolvarea acestei probleme sunt multe, dar la bază acestea stă totuși lipsa de încredere în structurile speciale de investigații în ceea ce privește excluderea arbitrariului și respectarea drepturilor persoanei în timpul realizării măsurilor speciale de investigații. În acest context devine foarte actuală problema identificării și înlăturării cauzelor ce favorizează încălcarea drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigație, subiect despre care vom discuta în continuare.

Metodologia studiului derivă din aplicarea metodelor tradiționale de cercetare: logică, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și comparație, sondajul. Pentru realizarea studiului au fost folosite materialele pertinente (rezultatele chestionarului, literatura de specialitate, materialele empirice) în baza cărora au fost formulate concluziile corespunzătoare.

Rezultate obținute și discuții. Practic toate țările cu democrații veritabile sunt conștiente de metamorfoza fenomenului criminal, influențat de noile tehnologii foarte avansate de comunicare, încercând să acorde suficientă competență organelor abilitate să înfrunte acest flagel, inclusiv prin aplicarea măsurilor speciale de investigații. De precizat este faptul că lumea criminală de astăzi comite, în mare parte, aceleași infracțiuni de altă dată, doar că operează într-un mod mult mai avansat, folosind în acest sens inovațiile progresului tehnico-științific, ceea ce le permite infractorilor uneori să nu lase urme la locul faptei și să evite demascarea. Procedeele probatorii tradiționale axate pe identificarea și ridicarea urmelor criminale, la general vorbind, au deve-

nit mai puțin eficiente în fața noii criminalități. Anume din aceste considerente țările democratice caută și iau la dotare noi oportunități de luptă cu fenomenul criminal.

Combaterea criminalității nu ar trebui înțeleasă doar prin prisma reacției la infracțiunile comise, ci mai degrabă prin anticiparea și înlăturarea pericolelor care amenință valorile supreme și care sunt în stare să producă infracțiuni. În acest context cele mai eficiente instrumente de cunoaștere a fenomenului criminal s-au dovedit a fi măsurile speciale de investigație.

Aplicarea unor astfel de măsuri implică în statul de drept formularea și respectarea unor limite clar definite, menite să apere drepturile cetățeanului contra arbitrarului. Nerespectarea acestor restricții transformă statul de drept într-un stat polițienesc autoritar. Pe de altă parte, restrângerea exagerată a competențelor de efectuare a măsurilor speciale de investigații transformă statul de drept în unul vulnerabil, devenind pradă ușoară pentru diferite forme de interese interne și externe, inclusiv criminale. Din acest punct de vedere este importantă identificarea și înlăturarea cauzelor ce favorizează încălcarea drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigație, fapt care va spori încrederea cetățeanului în organele abilitate să le apere drepturile și interesele legitime. Se pare că aceasta este singura cale de echilibrare a balanței dintre interesul individual, pe de o parte, și interesul general, pe de altă parte.

Este de remarcat faptul că deși în ultima perioadă constatăm o implicare tot mai activă din partea mediului academic național în rezolvarea problemelor activității speciale de investigații, fapt care poate fi doar salutat, totuși aspectul cauzelor și condițiilor care favorizează încălcarea drepturilor persoanei în timpul efectuării măsurilor speciale de investigație în Republica Moldova rămâne deocamdată neatins, cel puțin nu au fost întâlnite lucrări dedicate acestui subiect. În acest context vom apela la lucrările cercetătorilor din străinătate, în măsura în care le vom găsi relevante pentru realizarea acestui studiu.

Termenul „cauză” în interpretarea criminologică presupune un fenomen care precedă și determină apariția în timp a unui alt

fenomen. Condițiile sunt acele împrejurări și circumstanțe care favorizează săvârșirea unei fapte. Condițiile de unele singure nu generează fapte, adică încălcări de lege, dar contribuie la săvârșirea lor. Aprecierea unor fenomene în calitate de fapte sau de condiții are caracter relativ, unul și același fenomen în situații diferite ar putea să se manifeste atât sub formă de cauză, cât și de condiție. De obicei, cauzele și condițiile care favorizează apariția unui fenomen sunt unificate într-un singur termen – factori sau determinante ale criminalității [3, p. 109-110]. Determinantele infracțiunii sunt: a) condițiile mediului social, sub influența nefavorabilă a căroră are loc dizarmonia și deformarea necesităților, intereselor și sistemului de valori ale persoanei concrete, care devin o premisă a motivației criminogene; b) motivația criminogenă; c) situația concretă de viață care, interacționând cu particularitățile personalității, determină intenția și decizia săvârșirii infracțiunii. La nivelul condițiilor nefavorabile de formare denaturată a personalității sunt create premisele concepute ca posibilitate a săvârșirii infracțiunii de către un individ concret [4, p.93].

Adaptând discuția despre cauzele și condițiile ce favorizează încălcarea drepturilor civile în timpul realizării măsurilor speciale de investigație la aceste explicații criminologice, probabil că ar fi mai corect să discutăm despre factorii sau determinantele care influențează negativ sistemul valorilor ofițerilor de investigații și care devin o premisă a motivației respectivelor încălcări.

Încălcarile drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigație adesea sunt generate de anumite deficiențe în reglementarea legală a activității speciale de investigații (factorul juridic), numite și lacunele legislative (după părerea noastră cele mai des invocate), deloc puține și nici unicele cauze care favorizează acest gen de încălcări.

În acest context, merită să ne amintim că legea anterioară privind activitatea operativă de investigație (din 1994) a fost abrogată în urma condamnării Republicii Moldova la CEDO [5], anume pentru că legislația națională nu conținea suficiente garanții împotriva eventualelor abuzuri din partea autorităților naționale și că

aceasta ar putea fi un teren fertil pentru apariția unor încălcări ale drepturilor persoanei.

Miza abrogării legii indicate a fost, după cum s-a observat, înlăturarea factorilor care favorizau eventualele abuzuri la efectuarea măsurilor speciale de investigații. Rezultatul din păcate a fost altul.

Din cauza unor viziuni conceptuale contradictorii privind locul și rolul activității speciale de investigații, în general, și a măsurilor speciale de investigații, în mod special, dar și cu privire la cumulumul garanțiilor contra arbitrarului, noile reglementări juridice referitoare la acest gen de activitate adoptate în urma reformei juridice din 2012 s-au dovedit puțin eficiente din perspectiva combaterii criminalității, dar și din perspectiva abuzurilor la efectuarea măsurilor speciale de investigații.

Estimările ulterioare a cadrului legal au scos în evidență noi lacune juridice [6], înlăturarea cărora a necesitat formarea în 2015 a unui grup de lucru menit să elaboreze un proiect de lege prin care să aducă îmbunătățiri legislației curente privind activitatea specială de investigații. Respectivul grup de lucru și-a reluat activitatea de câteva ori, ultima dată în primăvara anului 2022 [7], însă nici până în prezent munca nu s-a finalizat. Din discuțiile întreținute cu unii membri ai respectivului grup de lucru, una dintre cele mai sensibile teme de discuție ține de înlăturarea condițiilor ce ar putea determina apariția unor încălcări ale drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigație. Este de remarcat și faptul că această problemă este una foarte complexă, iar cadrul normativ în această privință rămâne neschimbat mai bine de un deceniu.

În literatura de specialitate [8, p. 137] s-a menționat faptul că legea are un rol extrem de important în formarea comportamentului ofițerilor de investigație și a spiritului de respect față de litera legii. În acest context subscriem și noi, adăugând că lipsa unei ambianțe armonioase între normele de drept produce confuzii la nivelul aplicării legii și, prin urmare, orice nepotrivire în acest sens necesită să fie înlăturată, în caz contrar în permanență va persista riscul producerii unor consecințe nefavorabile [9, p. 61].

O zicală din popor sună cam așa: „Întâmplarea, de obicei, se produce doar o singură dată, iar întâmplarea repetată nu mai este o întâmplare, ci un caz premeditat determinat de anumiți factori”.

În procesul realizării măsurilor speciale de investigație putem admite că pot avea loc unele restrângeri ale drepturilor civile în mod involuntar, doar că cel mai grav este faptul că astfel de restrângeri se repetă, și nu de puține ori, ceea ce ne permite (judecând după zicala de mai sus) să afirmăm că respectivele abateri nu se produc întâmplător.

Un loc aparte în sistemul factorilor care favorizează încălcarea drepturilor persoanei la efectuarea măsurilor speciale de investigații îl ocupă politicul, mecanismul de implementare practică a acestui factor exprimându-se sub forma implicării în actul justiției, favorizarea și încurajarea justiției selective, lupta cu oponenții politici, etc. În urma sondajului efectuat în rândul ofițerilor de investigație, la întrebarea: „Care factori favorizează încălcarea drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigație?” – 43,4 % din respondenți (treizeci de persoane în total) au răspuns: „Implicarea politicului în activitatea specială de investigații” (vezi anexa 1).

Acest factor al încălcărilor drepturilor persoanei la realizarea măsurilor speciale de investigații a fost remarcat și în doctrina națională [10, p. 47; 11, p.30]. Cercetând extins factorul în cauză, am constatat (cu regret) că uneori legea privind activitatea specială de investigații a fost folosită pentru a ajusta imaginea politică, dar nu pentru a preveni și combate criminalitatea, a asigura securitatea statului, ordinea publică, drepturile și interesele legitime ale persoanelor, descoperirea și cercetarea infracțiunilor, sarcini primordiale ale activității speciale de investigații.

Astfel, s-a creat o manie privind activitatea specială de investigații, partidele politice ajunse la guvernare exploatănd potențialul măsurilor speciale de investigație în propriile interese politice și în luptă cu cei din opoziție. Trebuie să menționăm că în ultimul deceniu, acuzațiile privind abuzul statului la exploatarea instrumentelor investigative în scopuri politice s-au înțepit.

În urma investigațiilor jurnalistice [12], care au scos la iveală încălcarea drepturilor persoanelor prin realizarea investigațiilor speciale, s-a ajuns la desființarea unor subdiviziuni specializate ale poliției (Direcția Nr.5 a Inspectoratului Național de Investigație), acestea fiind numite în presa autohtonă „poliție politică”. Despre aceasta se spunea că era instrumentul de urmărire, interceptare și filare a persoanelor care îndrăzneau să se opună celor care se aflau la putere. Controlurile din partea Procuraturii Generale [13] au scos și ele la iveală o listă de dosare, care ar reprezenta rezultatul unor comenzi politice. Aceste fapte nu fac altceva decât să perpetueze neîncrederea societății în serviciile abilitate să efectueze măsuri speciale de investigație, iar reabilitarea acestora în fața cetățenilor va necesita eforturi considerabile.

Un loc aparte în grupul factorilor ce determină respectarea drepturilor persoanei la realizarea măsurilor speciale de investigație este cel economic. Acest factor se manifestă prin nivelul de sprijin material și tehnic al subiecților care desfășoară investigațiile speciale, securitatea materială a ofițerilor de investigație, precum și prin gradul de satisfacere a nevoilor lor sociale. Deși influențează în mod indirect, nu este greu să ne dăm seama că acest factor are o importanță foarte mare când vorbim de calitatea muncii și devotamentul ofițerilor de investigație.

Problema economică a fost semnalată de 67,6% (vezi anexa 3) din respondenți, care au plasat-o ca principala nemulțumire în activitatea pe care o practică. Printre acestea sunt remunerarea salarială nesatisfăcătoare și lipsa locuințelor, ceea ce descurajează candidații cu un potențial înalt să se înroleze în cadrul serviciilor de investigație. La scurtă distanță față de nemulțumirea situației materiale a ofițerilor de investigație se află dotarea nesatisfăcătoare, inclusiv cu mijloace tehnice (58,8%) necesare pentru realizarea măsurilor speciale de investigație, subiect care a fost elucidat într-o altă lucrare [14, p.120]. În cele din urmă, ofițerii de investigații aleg să lucreze într-un domeniu mai atractiv, în sfera privată, în cadrul diferitelor structuri comerciale care le oferă o asigurare economico-materială mai bună și ca-

re implică mult mai puține riscuri și neplăceri comparativ cu ceea ce le oferă statul.

Pentru a testa atractivitatea muncii în cadrul serviciilor operative am solicitat Ministerului Afacerilor Interne [15] să ne răspundă cu privire la numărul posturilor vacante în rândul ofițerilor de investigație. Ca răspuns [16] la solicitarea noastră am constatat, cu regret, că numărul posturilor vacante constituie aproximativ 25% din numărul total de angajați în sfera investigațiilor speciale.

Este de remarcat și faptul că Ministerul Afacerilor Interne comparativ cu alți subiecți ai activității speciale de investigații, deține cel mai mare număr de posturi de ofițeri de investigație, având și cele mai multe atribuții la realizarea măsurilor speciale de investigație, iar lipsa de personal creează dificultăți serioase în primul rând cu privire la prevenirea infracțiunilor ce atentează asupra drepturilor cetățenilor.

Considerăm factorul economic unul din principalii determinanți care contribuie la fluctuația mare de cadre în rândul angajaților în domeniul investigațiilor speciale, 20% dintre aceștia fiind tineri a căror experiență de serviciu este de până la cinci ani. Din discuțiile purtate cu unii conducători de subdiviziuni specializate atestăm același procentaj al locurilor vacante, adăugând totodată faptul că un ofițer de investigație se formează în decurs de cel puțin cinci ani, iar în cazul în care angajatului îi lipsesc anumite abilități specifice s-ar putea ca niciodată să nu devină un bun profesionist. Pe de o parte, fluctuația cadrelor în rândul ofițerilor de investigație este un fenomen specific și altor specialități, iar pe de altă parte, o întinerire semnificativă a personalului operativ, cu schimbarea constantă a acestuia, înseamnă o scădere a nivelului de profesionalism.

De aceea, din dorința de a suplimenta posturile vacante, serviciul personal este nevoit să mărească spectrul potențialilor candidați la funcția de ofițer de investigație. Practica a arătat că nu toți angajații sunt capabili să depășească dificultățile obiective ale serviciului, predeterminate de specificul activităților lor (adesea cauzate de lipsa de timp, abundența situațiilor stresante ce implică și risc pentru

viața și sănătatea ofițerului de investigație, volumul excesiv de muncă, etc.). Uneori în funcția de ofițer de investigație sunt angajate persoane care nu au calitățile morale și aptitudinile necesare, ceea ce, în cele din urmă, afectează negativ asigurarea drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigație.

Cercetările efectuate de către profesorul A. Efremov în sistemul factorilor care determină starea de respect al drepturilor persoanei în activitatea specială de investigații a evidențiat așa-numiții *factori specifici* printre care, conform autorului, un rol semnificativ îl joacă cel ideologic, manifestat prin propagarea sistematică a ideilor despre prioritatea de a respecta drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigație, care sunt în strânsă legătură cu alți factori socio-psihologici și morali [17, p. 83].

În ceea ce ne privește am menționat și cu alte ocazii [18, p.88-108] că nu are sens să le interzici prin lege celor lipsiți de respectul față de lege să nu încalce legea, fiindcă pentru ei legea nu funcționează. Anume această categorie de angajați a discreditat imaginea și încrederea cetățeanului în profesionalismul și bunele intenții ale serviciilor de investigații.

În contextul celor relatate putem conchide că respectarea drepturilor civile este într-o strânsă legătură cu moralitatea și etica profesională a angajaților. De aceea, un loc central în asigurarea respectării drepturilor îl constituie educația ofițerilor de investigație și a altor participanți la activitatea specială de investigație în spiritul onestității și al bunei credințe.

Ideea necesității implementării relațiilor morale și etice în domeniul activității speciale de investigații, pe lângă cele juridice, a fost exprimată printre primii de Гребельский Д. В [19, p.70] (1967) și susținută de Стручков Н. А. [20, p.47] (1968).

Între timp interesul față de problema moralității ofițerilor de investigație a crescut și mai mult, fiind considerată de mulți autori drept un factor de bază, care, dacă este neglijat, determină apariția unor încălcări la realizarea măsurilor speciale de investigație. Acest interes este datorat specificului activității ofițerului de investigație, ce presupune concentrarea în mâi-

nile sale a unui bagaj mare de informații despre persoane, fapte, evenimente, pe care trebuie să le analizeze, intrând astfel în cunoștință de cauză despre multe lucruri din viața privată a celui investigat. În acest sens lipsa moralității creează o probabilitate că aceste date ar putea fi folosite în defavoarea persoanei vizate, încălcându-se astfel drepturile sale.

În doctrina rusească corect s-a menționat că încălcările în activitatea specială de investigații ar fi cu mult mai puține dacă s-ar face selectarea personalului care are deja anumite calități specifice serviciilor operative. Aceasta înseamnă că un candidat pentru munca în serviciile operative, pe lângă aptitudini pur profesionale, trebuie să aibă:

a) o atitudine personală generală de respectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului;

b) premise pentru consolidarea și dezvoltarea acestor atitudini prin educație și dorința de a le dezvolta continuu [21, p.93].

Împărtășim întrutotul această viziune, însă, din păcate, având în vedere situația reală din țara noastră, se pare că va fi foarte greu, dar nu imposibil, de realizat o motivație atractivă a noilor recruți în serviciile operative. Migrația forței de muncă din Republica Moldova este un fenomen în continuă creștere [22, p.15], iar selecția candidaților pentru serviciile operative devine uneori foarte și foarte dificilă. Aceasta înseamnă că și cerințele înaintate față de un candidat la funcția de ofițer de investigație vor fi coborâte, ceea ce deja constituie un factor de vulnerabilitate a serviciilor de investigație. În acest sens, la întrebarea „Dacă a-ți avea posibilitatea, ați alege din nou profesia pe care o practicați?” doar jumătate (52,9%) din respondenți au răspuns că ar face aceeași alegere, 36,7% au răspuns categoric nu, 10% au zis că le vine greu să se pronunțe sau că sunt gata să părăsească țara în favoarea unei slujbe mai plătite (vezi anexa 2).

O întrebare legată de moralitate pe care am pus-o inclusiv în discuțiile întreținute cu lucrătorii practicieni a fost dacă în cadrul tacticii de realizare a măsurilor speciale de investigație ofițerului de investigație îi este permis să dezinformeze sau să denatureze adevărul? Și dacă

aceasta constituie o încălcare a drepturilor persoanei investigate?

Din sondajul realizat $\frac{3}{4}$ (76%) din numărul respondenților au răspuns că este cu neputință să atingi scopul propus prin efectuarea măsurilor speciale de investigație în lipsa (în unele cazuri) dezinformării și a denaturării adevărului. Totodată, aproape jumătate (44.5%) consideră totuși că aceste procedee nu ar trebui să fie admise în activitatea specială de investigații.

Problema în cauză nu a găsit rezolvare unanimă nici în rândul cercetătorilor, unii [23, p.142; 24, p.179] pronunțându-se împotriva aplicării dezinformării și denaturării adevărului la realizarea măsurilor speciale de investigații, alții [25, p.9-1; 26; 27, p.115] împărtășind ideea aprobării unor astfel de procedee mai ales în cazul combaterii infracțiunilor complexe și greu de cercetat. Aceste infracțiuni necesită un mod aparte de investigare, iar prezența dezinformării și a denaturării adevărului în cadrul acestui proces nu înseamnă deloc lipsă de etică și moralitate din partea ofițerilor de investigație.

Menționăm că o astfel de abordare oarecum discutabilă i-a determinat pe unii avocați și alți membri ai societății civile să califice activitatea specială de investigații în general ca fiind un gen de ocupație lipsită de etică și moralitate [28, p.75].

Contrar acestei viziuni, mai mulți cercetători numesc acest procedeu (dezinformarea la realizarea măsurilor speciale de investigație) un fel de „urgență morală”, folosit nu doar în activitatea specială de investigații, ci și în alte sfere de activitate, în cea medicală spre exemplu. Medicul, susțin aceștia, este obligat întotdeauna să urmărească binele și interesul ființei umane, totuși există situații în care etica medicală nu numai că îi permite, ci și îl îndrumă să protejeze bolnavul de adevărul crud, spunându-i pacientului informații care nu corespund realității. Abaterea de la veridicitate în acest caz este justificată de dorința de a proteja pacientul de suferințele inutile, pe care dacă le-ar conștientiza, acestea i-ar putea cauza suferințe fatale. Dezinformarea sau denaturarea adevărului de către un medic nu pot fi apreciate ca fiind metode universale în medicină, ci mai de-

grabă ar fi vorba de unele excepții [29, p.848].

Cu alte cuvinte, se alege cel mai mic rău dintre două rele posibile, dacă se poate de spus așa. Este un fel de conflict de îndatoriri, îndeplinirea simultană a cărora nefiind posibilă. Din punct de vedere al moralității se pare că nu ar trebui să apară întrebări atunci când se recurge la aplicarea procedeelelor indicate în binele pacientului.

În contextul celor relatate mai rațional ar fi dacă discuția s-ar duce nu cu privire la problema acceptării dezinformării și a denaturării adevărului în activitatea specială de investigații, ci mai degrabă asupra circumstanțelor în care aceste procedee pot fi aplicate în calitate de instrumente de realizare a sarcinilor stabilite și, respectiv, când utilizarea lor ar fi inacceptabilă.

Cercetătorul Bahin V.P., în acest context, a remarcat foarte corect că circumstanțele de admisibilitate a dezinformării și a denaturării adevărului în activitatea specială de investigații vizează două aspecte esențiale: 1) persoana împotriva căreia se folosesc astfel de procedee trebuie să aibă întotdeauna posibilitatea de a-și alege liber comportamentul. Aceste mijloace nu trebuie folosite ca presiune nealternativă; 2) la utilizarea rezultatelor obținute prin aplicarea acestor procedee nu ar trebui admise încălcarea drepturilor fundamentale ale persoanei [30, p.75-87].

Pe lângă multiplele probleme identificate trebuie totuși spus și faptul că rândurile ofițerilor de investigație sunt completate cu mulți oameni onești ghidați de spiritul dreptății și al responsabilității, nutrinde sentimente care vizează asigurarea securității persoanei și a societății, protejarea ordinii publice, proprietății, drepturilor și libertăților persoanei, etc. Acest simț al dreptății, de regulă, stă la baza motivației încadrării în serviciu organelor de drept. La întrebarea „Ce motive au stat la baza alegerii locului de muncă în subdiviziunile speciale?”, 50% au selectat răspunsul „Dorința de a lupta cu criminalitatea” (vezi anexa 4).

Un factor esențial care favorizează încălcarea drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigații constă în deficiența controlului și coordonării activității speciale de investigații.

În conformitate cu prevederile Legii nr.59/2012, controlul este desfășurat de trei instituții și anume: controlul parlamentar (art. 38), controlul exercitat de procuror (art. 39) și controlul departamental (art. 40).

Se știe că controlul sistematic și bine organizat nu numai că îi disciplinează pe angajați și le crește responsabilitatea, dar mai elimină și condițiile care contribuie la încălcarea drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigație. Unul din scopurile controlului este elucidarea încălcărilor deja comise, contribuind astfel la aducerea făptuitorului în fața justiției.

Astfel, controlul asupra activității speciale de investigații este în viziunea noastră unul din cele mai importante mijloace de menținere a nivelului ridicat de asigurare a drepturilor civile. Deficiențele în organizarea și implementarea controlului devin adesea motivul principal al încălcării acestor drepturi și libertăți, deși rezultatele sondajului realizat dovedesc contrariul, doar 10% dintre cei chestionați considerând lipsa controlului/supravegherii din partea organelor abilitate cu acest drept un factor care favorizează încălcările drepturilor și libertăților persoanei.

Un aspect important, după părerea noastră, identificat în cadrul discuțiilor purtate cu ofițerii chestionați se referă la instituția mentoratului, aceasta fiind de un real folos pentru noii angajați în domeniul activității speciale de investigații. Cu regret, la momentul de față în activitatea practică această instituție lipsește. Tinerii angajați (cel puțin în rândurile Ministerului Afacerilor Interne) nu beneficiază nici măcar în termenul de probă (6 luni) de un îndrumător cu experiență, de la care ar putea să învețe și să dezvolte abilități specifice meseriei alese. În eventualitatea introducerii în activitatea practică a mentoratului, considerăm că cei care vor însuși această calitate ar trebui, pe lângă experiență bogată în activitatea specială de investigații, să dispună de stimă și credibilitate înaltă atât din partea colegilor de serviciu, cât și din partea societății civile. Scopul strategic al acestei instituții este crearea condițiilor juridice, organizaționale, morale și psihologice pentru formarea subiecților activității speciale de investigații în spiritul respectării drepturilor și

libertăților persoanei.

În contextul celor relatate merită să punem în discuție încă un aspect al problemei cercetate, și anume deformarea conștiinței juridice a ofițerilor de investigație ca rezultat al neînălțurării factorilor ce favorizează încălcarea drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigații. În literatura de specialitate [31; 32; 33, p. 11-29; 34, p.140-145; 35, p. 126-131; 36, p.196] sunt deosebite mai multe forme de deformare a conștiinței juridice[37]: nihilismul juridic, cinismul juridic, fobia juridică, percepția distorsionată a realității, etc. Despre aceste deformări merită să discutăm un pic, dat fiind faptul că în ansamblul lor conduc la încălcarea legislației privind activitatea specială de investigații, în general, și a drepturilor persoanei la realizarea măsurilor speciale de investigații, în mod special.

Nihilismul juridic ca tip de deformare a conștiinței juridice este specific angajaților a căror dorință de a lupta împotriva criminalității și de a-și îndeplini atribuțiile de serviciu fie lipsește din start, fie dispare pe parcursul activității. Comportamentul infracțional al angajaților acestui tip de deformare este asociat în principal cu îmbogățirea ilicită, corupția și alte fapte cu caracter cupidant. Este de remarcat că o parte dintre acești angajați se înrolează în organele de ocrotire a normelor de drept, având o atitudine și convingere absolut adecvată serviciului. Mediul criminal însă își pune amprenta asupra psihicului angajatului, iar incapacitatea acestuia de a opune rezistență la influențele criminale îi transformă viziunile despre viață. În viziunea acestora, pe parcursul activității ei devin „mai înțelepți”, dobândind abilitatea de a trece cu vederea cazurile de îmbogățire ilegală a unor persoane și contribuind chiar la respectiva îmbogățire. Pentru a-și justifica propriile acțiuni, acești angajați citează expresii de genul: „Lumea nu poate fi schimbată”, „Nici cei de la conducere nu trăiesc doar din salariu” etc. Ulterior, acest tip de angajați este din ce în ce mai implicat în procesul de îmbogățire ilegală exteriorizată printr-o varietate de moduri, inclusiv „protecționismul” agenților economici, atacuri de tip raider, recuperarea datoriiilor, crearea artificială de „probleme” antreprenori-

lor și „soluționarea” ulterioară a acestora contra cost etc. Pentru realizarea scopurilor sale personale, aceștia sunt în măsură să profite de situația de serviciu, efectuând abuziv măsuri speciale de investigații.

O altă parte a angajaților în mod deliberat se înrolează în rândurile organelor de drept pentru a câștiga bani, folosindu-se de funcția lor de serviciu. Aceștia din start au o atitudine criminală care nu poate fi schimbată în niciun fel.

Cinismul juridic constă în faptul că ofițerul de investigații consideră că respectarea legii este obligatorie pentru toată lumea, cu excepția lui. Are cunoștințe juridice (adică nu se distinge prin infantilismul juridic), este sigur de necesitatea respectării normelor (adică nu se distinge prin nihilism juridic) și nu permite schimbări în opiniile sale. Cu toate acestea, respectarea legii este valabilă doar pentru alte persoane. Când privește propriul său comportament (la serviciu și acasă), cu mult calm își permite să încalce normele de drept. Mai mult, dacă anumite persoane au pornit pe calea ilegalităților și, din motive evidente, încearcă să ascundă acest fapt, atunci această categorie de angajați își expun de bunăvoie comportamentul, demonstrând o atitudine disprețuitoare și cinică față de lege. Cazurile tipice de atitudine cinică față de lege în viața de zi cu zi includ conducerea în stare de ebrietate, manifestările huliganice pe stradă, însoțite de povestiri cu întâmplări penibile. La serviciu, cinismul juridic se exprimă prin încălcarea demonstrativă a cerințelor legislației, ordinelor departamentale, instrucțiunilor etc., comportament necauzat de nicio necesitate.

Fobia juridică ca formă de manifestare a deformării conștiinței juridice este specifică angajaților care evită să ia decizii în chestiuni legate de propriile atribuții de serviciu. Astfel de angajați se caracterizează prin: frica de a greși în activitatea profesională; dorință puternică de a nu munci și de a da sfaturi cu privire la muncă; frica de o conspirație împotriva sa din partea colegilor; stabilirea parafei secret cu orice ocazie; dorința de a primi cu fiecare ocazie instrucțiuni specifice de la superiori; lipsa de inițiativă; incapacitatea de a lua decizii cu privire la aspecte operaționale sensibile.

Pentru managerii supuși acestei deformări, pe lângă trăsăturile de mai sus, se mai adaugă: lucru conform propriului model și nu conform legii; evitarea asumării responsabilității și transferarea acesteia asupra altora; estomparea responsabilității prin numeroase aprobări; miza pe subalterni care sunt capabili să execute fără îndoială orice ordine, indiferent de legalitatea și moralitatea lor. Superiorii se caracterizează, de asemenea, prin frica de intrigi și de conspirații împotriva lor din partea superiorilor, subalternilor, șefilor de subdiviziuni învecinate etc. Această deformare se bazează uneori pe motive care nu țin de activitățile profesionale, ci de nemulțumirile vieții și complexele personale (atitudinea ostilă față de toți cei care sunt mai abili, mai tineri, mai puternici, mai de succes, mai educați).

Percepția distorsionată a realității este un alt tip de deformare a conștiinței juridice, fiind caracteristic angajaților care doresc să lupte împotriva criminalității și să-și îndeplinească bine sarcinile și atribuțiile de serviciu. Cu trecerea timpului, la această categorie de angajați se deformează conștiința juridică, exprimându-se prin percepția distorsionată a situației din jurul lor, inclusiv și față de colegii de serviciu. Caracteristic acestui tip de angajați este faptul că ei pentru a demonstra indici și rezultate înalte în activitatea de serviciu sunt gata să comită și chiar comit infracțiuni. Încrederea exagerată în sine și în acțiunile proprii, neacceptarea unui alt punct de vedere, lipsa de dorință de a reflecta și a verifica propriile suspiciuni în ceea ce privește vinovăția unei persoane, interpretarea arbitrară și vădit expansivă a legii sunt alte câteva caracteristici ale acestei categorii de angajați. Din punctul lor de vedere, cel vinovat de comiterea infracțiunii trebuie să fie condamnat cu orice preț, indiferent de mijloacele și metodele care se aplică în acest scop. Incapacitatea de a-și schimba punctul de vedere este o caracteristică a tipului de angajați cu percepție deformată a realității. Dacă aceștia și-au indus convingerea despre vinovăția unei anumite persoane, atunci este aproape imposibil ca această convingere să mai fie schimbată. Chiar și atunci când este găsit adevăratul vinovat, acești angajați nu-și recunosc greșeala sus-

piciunii lor și continuă să aducă diverse argumente în favoarea sa.

Falsificarea rezultatelor activității speciale de investigații, abuzul de putere și abuzul de serviciu, falsul în documente, provocarea infracțiunilor, corupția sunt cele mai frecvente infracțiuni comise „pentru binele societății” de angajații cu percepție distorsionată a realității. Formele tipice de săvârșire a unor astfel de infracțiuni se materializează prin plasarea sau aruncarea diferitelor obiecte interzise (substanțe narcotice, muniții, arme de foc etc.) în locuri ce aparțin persoanelor investigate și depistarea, ridicarea lor în cadrul acțiunilor de reținere, percheziție și urmărire penală. Acestui gen de infracțiuni i se mai atribuie și acțiunile de aplicare nejustificată a forței fizice în timpul reținerii sau conducerii suspectului la unitatea de poliție, acțiunile de agresiune, tortura etc.

Rezumând cele relatate, trebuie menționat că încălcările drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigații sunt determinate de un cumul de factori, adică cauze și condiții, fiind vorba în mod special de factorul juridic, factorul social, factorul politic, factorul economic, factorul educativ etc. Neînțelegerea complexă a acestor factori influențează negativ asupra conștiinței juridice a angajaților antrenați în activitatea specială de investigații. Pe cale de consecință, odată ce s-a deformat

conștiința juridică a ofițerului de investigații rămân foarte puține șanse ca aceasta să mai revină la normal. Cea mai optimă soluție pentru repararea unei astfel de situații ar fi eliberarea din serviciu a celor care au un impact negativ asupra noilor angajați. Recrutarea cadrelor oneste, educate în stilul respectului față de lege este o alternativă viabilă pentru diminuarea încălcărilor drepturilor persoanei la realizarea măsurilor speciale de investigații. Totodată, se impun și alte măsuri legate de creșterea prestigiului muncii în structurile speciale de investigații, ridicarea nivelului componentelor ideologice și morale ale conștiinței ofițerilor de investigații, stimularea materială și morală a acestora, creșterea salariilor etc. Nu în ultimul rând se impune și un control mai riguros al activității speciale de investigații.

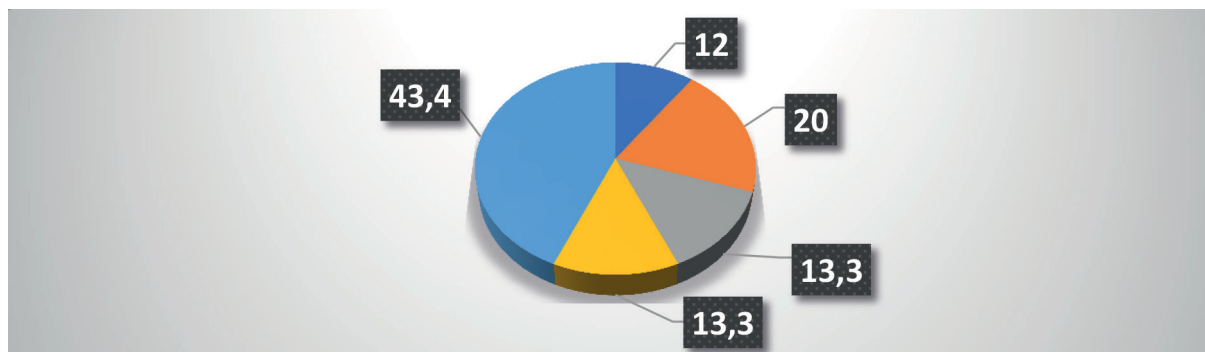
Totodată găsim oportună:

- instituirea în cadrul serviciilor operative a mentoratului, care este și o formă de realizare a controlului de legalitate și respect la realizarea măsurilor speciale de investigație;
- susținerea și stimularea cercetărilor științifice în domeniul activității speciale de investigații, fapt care cu siguranță vă spori calitatea muncii ofițerilor de investigație;
- perfecționarea sistemului de pregătire, a personalului care practică activitatea specială de investigații.

Anexe:

Chestionar. În vederea consultării opiniei subiecților activității speciale de investigație asupra problemei scoase în evidență în prezentul material a fost desfășurat un sondaj cu participarea a 30 de angajați în domeniul activității speciale de investigații din cadrul subdiviziunilor specializate subordonate Ministerului Afacerilor Interne, rezultatele sondajului efectuat fiind următoarele:

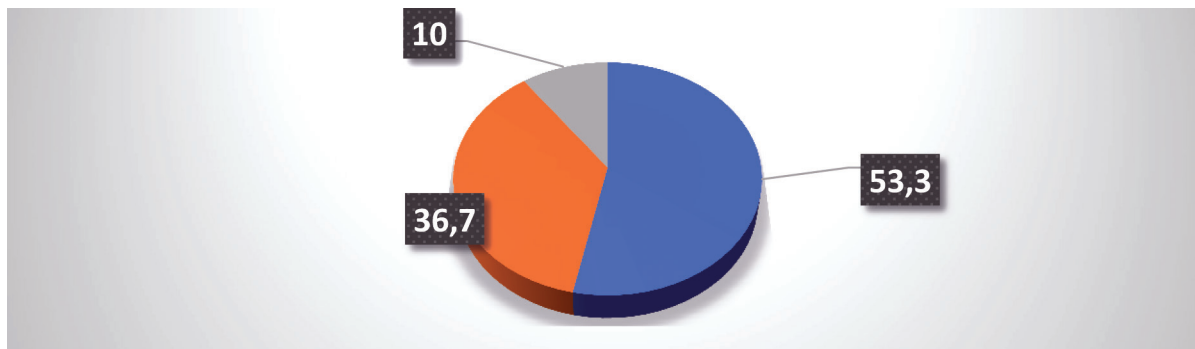
1. Care sunt principalele motive ce favorizează încălcările drepturilor și libertăților persoanei?

Anexa 1

- a) nivelul scăzut de profesionalism al lucrătorilor operativi - 3 = 10%;
- b) nivelul scăzut de educație al lucrătorilor operativi - 6 = 20%;
- c) tendința de a obține informații (pentru a crește indici) - 4 = 13,3%;
- d) lipsa controlului/supravegherii din partea organelor abilitate cu acest drept - 4 = 13,3%;
- e) implicarea politicului în activitatea specială de investigații - 13 = 43,4%;

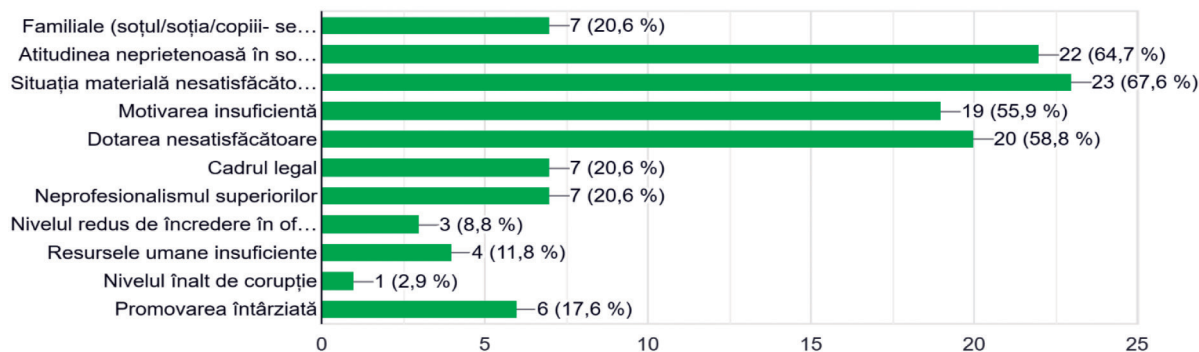
2. Dacă ați avea posibilitatea să vă alegeți din nou profesia pe care o dețineți:

Anexa 2

- a) aș face aceeași alegere - 15 = 53,3%;
- b) cu siguranță aș alege altă profesie - 12 = 36,7%;
- c) îmi este greu să răspund - 3 = 10%;

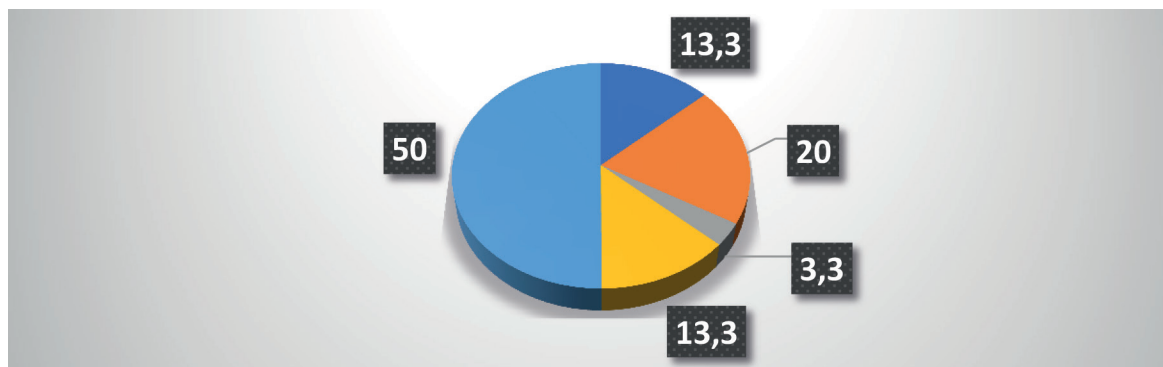
3. Ce neplăceri (probleme) ați întâmpinat în legătură cu activitatea de serviciu? (cel mult 3 răspunsuri)

Anexa 3

- a) Probleme familiale (soțul/soția/copii nu agreează profesia mea) - 7 = 20,6%;
- b) Atitudinea neprietenoasă în societate față de polițiști - 22 = 64,7%;
- c) Situația materială nesatisfăcătoare - 23 = 67,6%;
- d) Motivarea insuficientă - 19 = 55,9%;
- e) Dotarea nesatisfăcătoare - 20 = 58,8%;
- f) Cadrul legal defectuos - 7 = 20,6%;
- g) Neprofesionalismul superiorilor - 7 = 20,6%;
- h) Nivelul redus de încredere în ofițerul de investigație - 3 = 8,8%;
- i) Resursele umane insuficiente - 4 = 11,8%;
- j) Nivelul înalt de corupție - 1 = 2,9%;
- k) Promovarea întârziată în carieră - 6 = 17,6%.

4. Ce motive au stat la baza alegerii locului de muncă în subdiviziunile speciale de investigații?

Anexa 4

- a) Dorința de a lupta cu criminalitatea – 15 = 50%;
 b) Cumul de circumstanțe – 4 = 13,3%;
 c) Fără un motiv anume – 6 = 20%;
 d) Din curiozitate – 1 = 3,3%;
 e) La îndemnul rudelor (cunoștințelor) care activează în cadrul organelor speciale de investigație – 4 = 13,3%.

Referințe bibliografice:

1. Legea nr.59 din 29.03.2012 cu privire la activitatea specială de investigații (art.2).
2. Decizia Comisiei securitate națională, apărare și ordine publică, CSN/7 nr. 257 din 10 iunie 2015.
3. Iu. Larie, Criminologie. Editura Cartea Militară. Chișinău 2020. p.109-110.
4. Gh. Gladchi, Criminologie generală. Museum, 2001. p.93.
5. Cauza Iordachi și alții c. Moldovei (cererea nr.25198/02), Hotărâre pronunțată la 10 februarie 2009.
6. Vezi: http://www.justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/coordonare/2017/aprilie/Not_informativ_ASI_actual.pdf (accesat 12.06.2022)
7. Vezi: Ministerul Justiției a reluat procesul de modificare a cadrului normativ privind activitatea specială de investigație | Comunicate de presă | Ministerul Justiției al Republicii Moldova (gov.md).
8. Захарцев С.И., Игнащенко Ю.Ю., Сальников В.П. Оперативно-розыскная деятельность в XXI веке: монография. – М.: Норма, 2017. – 137 с.
9. B. Glavan, Principiile activității speciale de investigații, Revista Legea și viața (septembrie-octombrie 2021) p. 61. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/53-62_3.pdf.
10. Boris Glavan, Mandatul de supraveghere tehnică în contextul modernizării activității de informație în Republica Moldova, Conferința științifico-practică națională „Mandatul de securitate: probleme actuale de interpretare, legislație și practică”, Chișinău – 2020, p.47.
11. Maxim Gropa, Limitele mandatului de securitate – expansiunea criminalității organizate ca temei de justificare a mandatului de securitate, Conferința științifico-practică națională „Mandatul de securitate: probleme actuale de interpretare, legislație și practică”, Chișinău – 2020, p. 30.
12. Ministerul interceptărilor, efectuat de Rise Moldova. Disponibil: <https://www.rise.md>.

- md/articol/ministerul-interceptarilor/, accesat: 02.08.2022.
13. Vezi: <http://www.procuratura.md/md/news/1211/1/8348/> (accesat: 02.08.2022).
 14. B. Glavan, Gh. Calcavura, Pregătirea profesională a ofițerilor de investigație în vederea aplicării mijloacelor tehnice operative, Conferința științifico-practică internațională din 4 decembrie 2020, „Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept”, Chișinău 2021, p. 120.
 15. Nr. A/5-970 din 30.06.2022.
 16. Demersul nr. 44/108828 din 14 iulie 2022.
 17. Ефремов А.М, Обеспечение прав и свобод человека и гражданина в оперативно-розыскной деятельности: Теоретические и прикладные проблемы, Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук, Санкт-Петербург 2001, с. 83.
 18. B. Glavan, Abordări conceptuale privind activitatea specială de investigații în contextul legislației Republicii Moldova, Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, DOI 10.5281/zenodo.387144, p. 88-108.
 19. Гребельский Д. В. О соотношении криминалистических и оперативно-розыскных характеристик преступлений/ Криминалистическая характеристика преступлений, Москва 1984, с. 70.
 20. Стручков Н. А. Советское исправительно-трудовое право // А. Е. Наташев, Стручков Н. А. Основные теории исправительно-трудового права, Москва 1967, с. 47.
 21. Ефремов А.М, Обеспечение прав и свобод человека и гражданина в оперативно-розыскной деятельности: Теоретические и прикладные проблемы, Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук, Санкт-Петербург 2001, с. 93.
 22. Fișă de țară privind migrația și competențele, Moldova, Fundația Europeană de Formare, 2021, p. 15 Disponibil: https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2021-11/etf_skills_and_migration_country_fiche_moldova_2021_ro_0.pdf.
 23. Котов Д. П. Проблемы этики уголовного процесса в работах Л. Д. Кокорева // Служенье Истине: научное наследие Л. Д. Кокорева. Воронеж, 1997. p. 142.
 24. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса. М., 1968. Т. 1. p. 179.
 25. Альханов, Н. М. О допустимости обмана в уголовной практике. Правовая система России: история и современность: сборник статей Международной научно-практической конференции, Екатеринбург, 23 декабря 2017 года. – Екатеринбург: Общество с ограниченной ответственностью „ОМЕГА САЙНС”, 2017. – p. 9-10.
 26. Бахин В. П. Дезинформация и провокация как средство противодействия преступной деятельности // Известия Тульского государственного университета. Серия: Современные проблемы законодательства России, юридических наук и правоохранительной деятельности. Тула, 2001.
 27. Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики. М., 2001. p. 115.
 28. Drepturile omului în RM, ISBN 9975-9710-0-8, Chișinău 2002, p.75.
 29. К.К. Горяинов, В.С. Овчинский, Г.К. Сирилов, А.Ю. Шумилов, Оперативно-розыскная деятельность: Учебник, М.: ИНФРА-М, 2004. -XIV, с. 848.
 30. Бахин В.П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962 - 2002 гг.). Киев, 2002. С. 75 - 87.
 31. Десятков М.С. Деформация профессионального правосознания оперативных сотрудников: причины возникновения и формы проявления // Вестник КРУ МВД России. 2020. №3 (49). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/deformatsiya-professionalnogo-pravosoznaniya-operativnyh-sotrudnikov-prichiny-vozniknoveniya-i-formy-proyavleniya> (vizitat la: 14.09.2022).
 32. Дадаева Р.Ш., Магдилов М.М. Особенности деформации профессиональ-

- ного правосознания сотрудников органов внутренних дел // Вестник Дагестанского государственного университета. Серия 3: Общественные науки. 2019. №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-deformatsii-professionalnogo-pravosoznaniya-sotrudnikov-organov-vnutrennih-del> (vizitat la: 14.09.2022).
33. Захарцев, С. И. Правосознание юриста и правовой нигилизм: современные проблемы профессиональной деформации / С. И. Захарцев, В. П. Сальников // Юридическая наука: история и современность. – 2013. – № 11. – С. 11–29.
34. Захарцев С.И., Игнащенко Ю.Ю., Сальников В.П. Оперативно-розыскная деятельность в XXI веке: монография. – М.: Норма, 2017. p.140-145.
35. Блинов, Ю. С. Проблемы обеспечения прав и свобод человека и гражданина в оперативно-розыскной деятельности / Ю. С. Блинов // Полицейское право. – 2007. – № 2(10). – С. 126-131.
36. Бреднева, В. С. Деформация профессионального правосознания юристов и технологии ее преодоления: монография / В. С. Бреднева. – Южно-Сахалинск: СахГУ, 2019. – 196 с.
37. Conștiința juridică presupune: conștientizarea esenței dreptului în general; evaluarea dreptului din punct de vedere al valorii sale sociale; înțelegerea necesității și importanței comportamentului legal, respectarea legii și ordinii; percepția și înțelegerea rezultatelor implementării legii.

DESPRE AUTORI**Boris GLAVAN,***dr., conf. univ.,**Secretar Științific al Senatului**Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,**e-mail: gba74@rambler.ru,**e-mail: boris.glavan@mai.gov.md,**ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3838-4308>***Ghennadi CALCAVURA,***asistent universitar,**Catedra „Activitate specială**de investigații și anticorupție”**a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,**e-mail: ghenadie.calcavura@gmail.com,**ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5466-3588>*